

Noordse Stormvogels en de plasticsoep

Hein Verkade

Tot halverwege de jaren zestig van de vorige eeuw kieperden we alles wat onbruikbaar, versleten of giftig was in het milieu. Omdat steeds meer afval uit moeilijk afbreekbare materialen bestond liepen we tegen problemen op. De lucht, de aarde en het water raakten meer en meer vervuild.

Uit meerdere hoeken kwamen signalen dat we verkeerd bezig waren. Zo ook uit de vogelwereld. Bijna vijftig jaar geleden zagen onderzoekers op het eiland Griend in de Waddenzee dat vele Grote Sterns letterlijk dood uit de lucht vielen. Bij nader onderzoek bleek dat de vogels vol gif zaten. Doordat zij hun vetvoorraad tijdens het broedproces aanspraken kwam veel van dat gif vrij en stierven de vogels massaal. In een paar jaar tijd slonk de Nederlandse broedpopulatie Grote Sterns van enkele tienduizenden tot slechts enkele honderden paren.

Zo kon het niet verder en de strijd voor een schoner milieu kwam van de grond. Stap voor stap werden de industrie, de landbouw en de consument overtuigd dat er anders met onze omgeving moest worden omgegaan.

Er is in de jaren die volgden aardig wat bereikt. Zo werd de lucht minder zuur, loosden minder schepen olie op zee en werden oude gifbelten zoals in Lekkerkerk afgegraven en de grond schoongemaakt. Een goed teken is dat de populatie Grote Sterns zich langzamerhand herstelde en op dit moment weer voorzichtig boven de tienduizend paartjes is gekomen in Nederland.

Inmiddels klinken begrippen als 'groen', 'duurzaam' en 'klimaatneutraal' ons vertrouwd in de oren.

We zijn op de goede weg, maar aan een aantal milieuproblemen wordt nog niets gedaan. Een voorbeeld is de plasticsoep in de zeeën en oceanen. We produceren steeds meer plastic en hiervan belandt een veel te groot deel gewild en ongewild via de rivieren in de zee. Veel van dat plastic verbrokkelt tot kleine deeltjes die op het wateroppervlak blijven drijven. Via de zeestromen concentreert een groot deel van dit plasticafval zich uiteindelijk op plaatsen in de oceaan met weinig stroming. Dit wordt de plasticsoep genoemd. Zo zou deze 'kunststofarchipel' in de noordelijke Grote Oceaan ten westen van de Verenigde Staten reeds een oppervlakte zo groot als Frankrijk hebben bereikt.

Veel soorten zeevogels zien de kleine plasticorreltjes aan voor voedsel en slikken deze gewoon in. Meeuwen spugen de onverteerde deeltjes van tijd tot tijd weer uit, maar bij Noordse Stormvogels ligt dat anders. Deze vogels verzamelen het afval in hun maag waar het tot kleinere deeltjes wordt vermalen. Te veel afval in het lichaam kan tot de dood van de stormvogel leiden.

Dr. Jan-Andries van Franeker van instituut 'Imares' op Texel onderzoekt al jaren de maaginhoud van dode Noordse Stormvogels op de aanwezigheid van plastic afval. De resultaten liegen er niet om. In de jaren tachtig trof hij bij 90% van de vogels één of meer stukjes plastic aan. Dit percentage liep in het begin van deze eeuw op tot boven de 95%, een groeiend probleem dus.

Dit onderzoek is belangrijk, omdat dit het probleem van de plasticsoep inzichtelijk maakt. Iedere aangespoelde stormvogel is dus welkom op de snijtafel van Jan-Andries.

In de winter van 2010 deed de Duitse student Lars Gaedicke onderzoek naar Drieteenstrandlopers op het Noordwijkse strand. Tijdens zijn speurtochten vond hij op 31 januari een nog levende Noordse Stormvogel. Hij zette het dier bij een strandpaal aan de duinvoet, waar Jan Jacobs hem 's avonds ophaalde. Een dag later stierf hij in het vogelasiel en belandde in de vrieskist van het Jan Verweij Natuurcentrum. Misschien zou hij opgezet kunnen worden en dienst doen in het diorama van de zee.....

Bijna twee jaar lag hij diepgevroren toen er een oproep van Jan-Andries van Franeker verscheen om Noordse Stormvogels voor zijn onderzoek te verzamelen. In de winter van 2012 kwamen na een aantal zware noordwesterstormen opvallend veel vogels in de Noordzee terecht, waarvan er velen uitgeput aanspoelden. Kort na elkaar vonden Annet Lindhout en ikzelf een dode Noordse Stormvogel. De diepgevroren vogel kreeg gezelschap van twee soortgenoten.

Dit voorjaar kondigde zich de verhuizing van het Jan Verweijcentrum naar de Zilver Schoon aan. De vrieskist moest helemaal leeg worden gemaakt. Een goed moment om Jan-Andries te bellen of hij de Noordse Stormvogels wilde hebben. Dat bleek het geval, dus togen Jan en ik eind maart op een prachtige maandagmorgen richting Den Helder. Op het instituut van Imares had Jan-Andries een grote verzameling Petri schaaltes uitgestald, ieder met de plasticmaaginhoud van een Noordse Stormvogel. Het maakte diepe indruk en je kreeg een idee van de enorme omvang van het probleem van de plasticsoep. We lieten de drie Noordwijkse vogels achter en hadden verder een heerlijk dagje vogelen op het eiland, waar de Grote Sterns alweer met honderden aanwezig waren.

De vogel uit 2010 werd met voorrang behandeld, omdat dit onderzoeksjaar werd afgesloten. Het duurde niet lang of het resultaat rolde uit de computer. Zoals verwacht behoorde hij tot de 95% plasticvogels. Er werden maar liefst 14 stukjes plastic en 11 stukjes paraffineachtig materiaal uit haar (het bleek een éénjarig vrouwtje) maag gepeuterd door Jan-Andries (foto 1). De hoeveelheid werd door hem als 'matig' omschreven, het kan dus veel erger.

Het wordt steeds moeilijker om milieuproblemen op de (politieke) agenda te krijgen. Zeker als het probleem niet zichtbaar is en niet direct de gezondheid van mensen raakt. Het is in het belang van de Noordse Stormvogel zelf en voor de milieugevolgen op termijn, dat zoveel mogelijk vogels worden onderzocht op plasticdeeltjes in hun maag. Hopelijk leidt het er toe dat we in de toekomst anders met plastic omgaan. Voorlopig komt er helaas nog steeds meer plastic in de zee terecht en zullen steeds meer Noordse Stormvogels hiervan de gevolgen ondervinden.

Mocht U in de komende winter tijdens een strandwandeling een dode Noordse Stormvogel vinden waarvan de ingewanden nog aanwezig zijn neem deze dan mee en geef hem af bij het Jan Verweij Natuurcentrum aan de Zilver Schoon in Noordwijk-Binnen. Jan Andries van Franeker is U daar dankbaar voor.

Nu spoelen Noordse Stormvogels niet dagelijks aan en het lukt het niet iedereen om de soort te herkennen. Daarom een paar tips. Op het eerste gezicht kun je hem verwarren met een volwassen Zilvermeeuw. Hij is

echter wat kleiner en heeft kortere poten. Het meest opvallend is de kop. Deze is groot en rond en op de snavel zit een lange neusbuis, hét kenmerk van een stormvogel (foto 2).

Schrijf in ieder geval de vindplaats en -datum op, want dat is belangrijk voor het onderzoek.

Twijfelt u of weet u niet precies hoe te handelen, mail mij dan gewoon voor hulp.

Hein Verkade

hein.verkade@telfort.nl

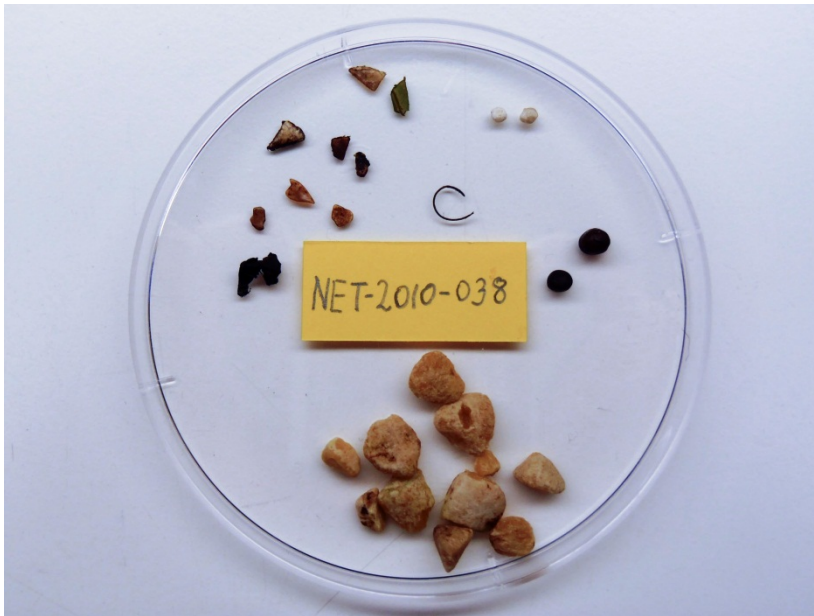

Foto 1.

Maaginhoud van Noordse Stormvogel gevonden op het Noordwijkse strand door Lars Gaedicke op 31 januari 2010. In het Petri schaalte boven: 2 industriële plastic korrels (rechts van label), 2 cellen polystyreen piepschuim (rechtsboven), 1 stukje nylon draad (midden boven label), 1 stuk plastic zak (links van label), 8 fragmenten plastic (linksboven). Onder het label 11 brokken paraffineachtig of palmvetachtig materiaal. *Jan-Andries van Franeker*

Foto 2.
Dode Noordse Stormvogel aangespoeld op het strand.

Let op de neusbuis op de bovensnavel.

Jan-Andries van Franeker